

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2009.gada 11.decembrī Nr.1-5/322
Uz 13.11.2009. Nr.1-04/741-pav

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesim G.Kūtrim**
Jura Alunāna ielā 1,
Rīgā, LV-1010

Par Tiesībsarga viedokli lietā Nr.2009-93-01

2009.gada 19.novembrī Tiesībsargs ir saņēmis Jūsu vēstuli ar lūgumu izteikt viedokli saistībā ar Satversmes tiesā izskatāmo lietu Nr.2009-93-01 „Par Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkta un 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk tekstā – „Satversme”) 92.pantam”.

Civilprocesa likuma 400.panta pirmā daļa nosaka:

„(1) Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana pieļaujama:
1) pēc līgumiem par saistībām, kas nodrošinātas ar publisku hipotēku vai komercķīlu;
2) pēc notariāli apliecinātiem un tiem juridiskā spēka ziņā pielīdzinātiem terminētiem līgumiem par naudas samaksu vai par kustamās mantas atdošanu;
3) pēc notariāli apliecinātiem vai zemesgrāmatā ierakstītiem terminētiem īpašuma nomas vai īres līgumiem, kas paredz nomnieka vai īrnieka pienākumu termiņa notecējuma dēļ atstāt vai nodot nomāto vai īrēto īpašumu (izņemot dzīvokli), kā arī pienākumu samaksāt nomas vai īres maksu;
4) pēc protestētiem vekseļiem”.

bet Civilprocesa likuma 405.pants nosaka:

„(1) Pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu izlemj tiesnesis vienpersoniski uz iesniegtā pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pamata septiņu dienu laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas, nepaziņojot par to pieteicējam un parādniekam.

(2) Tiesnesis, pārbaudījis iesniegtā pieteikuma pamatotību un atzinis, ka tas apmierināms, pieņem lēmumu, ar kuru nosaka, kāda saistība un kādā apmērā ir izpildāma bezstrīdus piespiedu kārtībā. Lēmuma noraksts triju dienu laikā nosūtāms pieteicējam un parādniekam.

(3) Tiesneša lēmums stājas spēkā nekavējoties, un tam ir izpildu dokumenta spēks. Lēmums izpildāms saskaņā ar sprieduma izpildīšanas noteikumiem. Tas iesniedzams izpildīšanai kopā ar bezstrīdus piespiedu izpildīšanai pakļautā akta norakstu.

(4) Ja tiesnesis atzīst, ka pieteikums nav pamatots vai pieteikumā norādītā līgumsoda apmērs ir nesamērīgs ar galveno parādu, vai izpildāmais akts satur patērētāju tiesības aizskarošus netaisnīgus līguma noteikumus, viņš pieņem lēmumu par tā noraidīšanu. Lēmuma norakstu kopā ar iesniegtajiem dokumentiem tiesnesis nosūta pieteicējam.”

Konstitucionālajā sūdzībā iesniedzēji ir norādījuši, ka Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 1.punkts un 405.panta pirmā un trešā daļa neatbilst Satversmes 1., 89., 91. un 92.pantam, jo tiesas nolēmums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi aizskar tiesības uz taisnīgu tiesu¹.

Tiesības uz taisnīgu tiesu Latvijas Republikā indivīdam garantē ne tikai Satversme un speciālās tiesību normas², bet arī starptautiskie līgumi, kurus Latvijas Republika ir parakstījusi un ratificējusi. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pants un ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14.pants nosaka, ka katram indivīdam, ja tiek noteiktas viņa tiesības un pienākumi civilprocesā, ir tiesības uz to, lai lietu taisnīgi, publiski izskatītu kompetenta, neatkarīga un objektīva tiesa, kas izveidota saskaņā ar likumu.

Satversmes tiesas lietā Nr.2009-93-01 pieteicējas izvirzītie iebildumi vērsti uz to, ka valsts, nosakot saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas kārtību, nav nodrošinājusi, ka lietas dalībniekiem tiek noteiktas vienādas procesuālās tiesības, proti, parādniekam netiek piešķirta tiesība sniegt paskaidrojumus tiesā, kad pret viņu tiek iesniegts pieteikums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, tāpat minētais process neparedz iespēju pārsūdzēt tiesas nolēmumu apelācijas kārtībā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk tekstā – „ECT”) savā judikatūrā ir vairākkārt sniegusi jēdziena „taisnīga tiesa” skaidrojumu, norādot, ka taisnīgai ir jābūt ne tikai tiesas struktūrai un tiesnesim, kas izskata attiecīgo lietu, bet arī procesam³, kurā lietu izskata. Ņemot vērā apstākli, ka Satversmes tiesas lietā Nr.2009-93-01 iesniedzēju iebildumi pamatā ir vērsti uz taisnīguma ievērošanu tiesas procesā, vēlos uzmanību vairāk vērst uz šo aspektu. ECT ir norādījusi judikatūrā, ka taisnīgā procesā ir svarīga pušu līdztiesība. Katrai no pusēm ir jānodrošina iespēja iesniegt paskaidrojumus un pierādījumus, lai nepieļautu situāciju, ka kāds no prāvniekiem lietā tiek nostādīts labvēlīgākā stāvoklī

¹ Satversmē tiesības uz taisnīgu tiesu garantē 92.pants, kas nosaka „ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību”.

² Tiesības uz taisnīgu tiesu indivīdam līdzās Satversmei garantē arī virkne speciālo tiesību normu 1992.gada 15.decembra likums „Par tiesu varu”, 1998.gada 14.oktobra Civilprocesa likums, 2005.gada 21.aprīļa Kriminālprocesa likums un 2001.gada 25.oktobra Administratīvā procesa likums.

³ Tiesiskā valstī tiesas procesam jābūt ne tikai taisnīgam, bet arī efektīvam. Valstis, cenšoties padarīt tiesas procesu efektīvāku, bieži iestrādā normatīvajos aktos pušu tiesību ierobežojumus; šajā gadījumā svarīgi ir izvērtēt, vai minētie ierobežojumi ir samērīgi un nepieciešami tiesiskā un demokrātiskā valstī, lai sasniegtu leģitīmo mērķi.

salīdzinājumā ar otru⁴, pusēm jābūt nodrošinātai iespējai nopratināt aicinātos lieciniekus, kā arī saņemt juridisko palīdzību iztiesāšanas laikā.

LR Civilprocesā ir nostiprināts sacīkstes princips, kas paredz pusēm pienākumu pierādīt savas prasības pamatotību. Tomēr ne visās civilprocesuālajās darbībās ir nostiprināts princips, ka tiesa nedrīkst pieņemt nolēmumu, ja nav saņemti otras puses paskaidrojumi lietā. Kā piemērus varētu minēt prasības nodrošināšanas pieteikumu izskatīšanas kārtību un aizmugurisko spriedumu.

Tiesas procesā pusēm ir jānodrošina vienlīdzīgas tiesības lietas iztiesāšanas laikā, tomēr fakts, ka puse nevar iesniegt paskaidrojumus vēl nenozīmē, ka procesa rezultāts būs netaisnīgs. Ja lietas dalībnieks neiesniedz paskaidrojumus vai ja tāda tiesība līdz nolēmuma pieņemšanai pusei nav noteikta, taisnīguma ievērošanu ir jānodrošina tiesnesim, kuram, izvērtējot iesniegtos pierādījumus un pamatojoties uz likumu, jāpieņem taisnīgs nolēmums. Ja pēc puses domām šāds nolēmums nav pieņemts, procesā būtu jābūt noteiktai kārtībai, kādā aizskartās tiesības var tikt aizstāvētas.

Vērtējot apstrīdēto pantu atbilstību Satversmes 92.pantam, būtu jāmin vēsturiskais konteksts, kādā apstrīdētās tiesību normas tika iekļautas Civilprocesa likumā.

Saistību bezstrīdus piespiedu izpilde civilprocesā ir pazīstama jau kopš Senās Romas laikiem. Latvijas Republikā jau 20.-30.gados civilprocesā bija noteikta vienkāršota bezprasības kārtība lietu izskatīšanai par piespiedu izpildīšanu pēc publiskiem aktiem. 1995.gada 23.februārī Latvijas Civilprocesa kodeksā tika iekļauta sadaļa par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, tādējādi atjaunojot ar nelielām izmaiņām līdz 1940.gadam Latvijā pastāvējušo bezprasības piespiedu izpildi pēc publiskajiem aktiem⁵. Izmantojot vēsturisko un teleoloģisko tiesību normu interpretācijas metodi, bezstrīdus piespiedu izpildē ir jāievēro sekojoši nosacījumi: 1) bezstrīdus kārtībā var pieļaut izpildi tikai attiecībā uz Civilprocesa likuma 400.pantā uzskaitītajām saistībām, 2) šīm saistībām ir jābūt ietvertām publiskajos aktos un skaidri apliecinātām ar tiesā iesniegtajiem dokumentiem un 3) saistību izpildes termiņam un citiem nosacījumiem jābūt kategoriski noteiktiem, to izpilde nevar būt saistīta ar nosacījumiem, kuru iestāšanās iepriekš jāpierāda⁶.

Analizējot Civilprocesa likuma 405.panta pirmās un trešās daļas atbilstību Satversmes 92.pantam, secinu, ka apstrīdētais pants nosaka ierobežojumu parādniekam iesniegt savus iebildumus par pieteikumu par bezstrīdus piespiedu izpildi ar likumu un vienādi neparedz abām pusēm iespēju apstrīdēt tiesneša lēmumu apelācijas kārtībā. Minētais ierobežojums ir noteikts ar mērķi padarīt ātrāku un efektīvāku civiltiesisko strīdu izskatīšanas kārtību tiesā. Lai arī atbildētājam nav dotas tiesības iesniegt paskaidrojumus par iesniegto pieteikumu, ierobežojums būtu uzskatāms par samērīgu, jo: 1) darījumi, par kuru izpildi var iesniegt šādu pieteikumu, ir notariāli apliecināti un/vai zemesgrāmatā ierakstīti, tādēļ attiecībā uz saistības dalībnieku gribu noslēgt darījumu, visticamāk, nav apšaubāmi; 2) tie paredz parādnieka brīdināšanu, pie tam brīdinājuma esamība,

⁴ ECT 1993.gada 27.oktobra spriedums lietā *Dombo Beheer B.V. pret Holandi*, 18 E.H.R.R. 213, 33.punkts.

⁵ Civilprocesa likuma komentāri [sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā], Rīga, TNA, 2006, 550.-551.lpp.

⁶ *Ibid*, 551.lpp.

izņemot gadījumus, kad puses vienojušās par tā nenosūtīšanu, ir obligāts nosacījums saskaņā ar Civilprocesa likuma 404.panta trešo daļu pieteikuma izskatīšanai tiesā. Šeit pat svarīgi būtu atzīmēt, ka, komercķīlas gadījumā tās devējs var pārsūdzēt tiesā paziņojumu par komercķīlas tiesības izlietošanu⁷, tāpat arī parādniekam brīdinājuma saņemšanas brīdī nav liegts aizstāvēt savas aizskartās tiesības civiltiesiskā kārtībā tiesā vai atrisināt strīdu ar kreditoru sarunu ceļā.

Jautājuma daļā par tiesas nolēmuma apstrīdēšanas tiesību apelācijas kārtībā vēlos norādīt, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā ir norādījusi, ka valstij jānodrošina personas pamattiesību aizsardzība tik efektīvi, cik iespējams⁸ un tiesības vērsties tiesā nav absolūtas, tādēļ tās var tikt samērīgi ierobežotas. Civilprocesa likuma 406.pants garantē parādniekam tiesību celt tiesā apvērsuma vai izpildīšanas prasību⁹, tādēļ nevar apgalvot, ka Civilprocesa likums neļauj parādniekam aizstāvēt savas tiesības, apstrīdot tiesneša lēmumu.

Nemot vērā augstāk minēto, secinu, ka Civilprocesa likuma 400.panta pirmajā daļas 1.punkts un 405.panta pirmā un trešā daļa garantē tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu un atbilst Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam.

Ar cieņu
Tiesībsargs

R.Apsītis

Tivaņenkova 67686768

---

⁷ Ibid, 561.lpp.

⁸ ECT 1975.gada 21.februāra spriedums lietā *Golder pret Apvienoto Karalisti*.

⁹ Civilprocesa likuma komentāri [sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā], Rīga, TNA, 2006, 563.lpp.